

THE FOOTBALL PLAYER'S (ATHLETE) RIGHT TO DEFENCE IN THE LIGHT OF FIFA AND PZPN (THE POLISH FOOTBALL ASSOCIATION) REGULATIONS

PRAWO PIŁKARZA (SPORTOWCA) DO OBRONY W ŚWIETLE PRZEPISÓW FIFA I PZPN

ABSTRACT

The right to defence is one of the fundamental human rights. It is implemented in the situation of being accused in the front of court and in the front of disciplinary committee in connection with the specific occupations or sport activities. The human right to defence had been defined in the documents of international law on human rights. Consequently, it is reflected in the Constitution of the Republic of Poland. The subject of study is the football player's right to defence. The basic regulations of sports law, and consequently of disciplinary proceedings in football is the Act on sport, the statutes of PZPN and finally disciplinary regulations of PZPN. The Statutory regulations are synchronized with the FIFA regulations. The right of the accused football player is materialized in the opportunity of active participation in the proceedings from its beginning, and it is already at the stage of case examination by the disciplinary prosecutor. The player has the right to access the case file, to indicate the personal and material evidence of his innocence, and finally, he may appoint the legal representative or demand the establishment of the legal representation from office. Two stages of the disciplinary proceedings are an important element of the player's defence. The draft of amendment of the Act on sport and the introduction to this Act the Court of Arbitration and the possibility of bringing an appeal to the Supreme Court should be assessed positively.

STRESZCZENIE

Prawo do obrony należy do podstawowych praw człowieka. Jest ono realizowane w sytuacjach zagrożenia oskarżeniem jednostki przed sądem, a także przed komisją dyscyplinarną w powiązaniu z konkretnymi zawodami czy aktywnościami sportowymi. Prawo człowieka do obrony zostało zdefiniowane w dokumentach prawa międzynarodowego, dotyczącego praw człowieka. Konsekwentnie znalazło ono swoje odzwierciedlenie w Konstytucji RP. Przedmiotem opracowania jest prawo do obrony piłkarza grającego w piłkę nożną. Podstawowymi regulacjami prawa sportowego, a w konsekwencji i postępowań dyscyplinarnych w piłce nożnej są ustawa o sporcie, statut PZPN, a w końcu regulamin dyscyplinarny PZPN. Regulacje statutowe i regulaminowe są zsynchronizowane z regulacjami FIFA. Prawo obwinionego piłkarza materializuje się poprzez możliwość czynnego udziału w postępowaniu od samego jego początku, i to już na etapie rozpatrywania sprawy przez rzecznika dyscyplinarnego. Zawodnik ma prawo do wglądu do akt sprawy, wskazywania na osobowe i materialne dowody swojej niewinności, a w końcu może ustanowić swojego zastępcę procesowego lub żądać ustanowienia takiego zastępcy z urzędu. Ważnym elementem obrony piłkarza jest dwuinstancyjność postępowania dyscyplinarnego. Pozytywnie należy ocenić projekt znowelizowania ustawy o sporcie i wprowadzenia do niej Trybunału Arbitrażowego oraz możliwości wniesienia kasacji do Sądu Najwyższego.

KEYWORDS: *law, sports law, the right to defence, disciplinary proceedings, football*

SŁOWA KLUCZOWE: *prawo, prawo sportowe, prawo do obrony, postępowanie dyscyplinarne, piłka nożna*

WPROWADZENIE. PODSTAWA PRAWNA PRAWA CZŁOWIEKA DO OBRONY

Prawo człowieka do obrony należy do praw podstawowych i jest powiązane z prawem do sprawiedliwego i bezstronnego sądu oraz z prawem do uznania niewinności oskarżonego (obwinionego) do czasu zapadnięcia prawomocnego wyroku skazującego (Kruszyński, 1983). Ta fundamentalna zasada, tj. prawo do obrony, znajduje swoje odzwierciedlenie również we wszelkich postępowaniach dyscyplinarnych, dostosowanych do poszczególnych grup zawodowych. Jedną z nich są piłkarze grający w piłkę nożną.

Pierwszych elementów tego prawa można doszukiwać się w prawie rzymskim. Już wówczas w sprawach karnych wprowadzono możliwość wniesienia apelacji (Sitek, 2003, s. 163–177), uznano prawo oskarżonego do posiadania

oratora lub adwokata (Rossi, 1972, s. 269 i n.) czy też prawo do wysłuchania drugiej strony (obwinionego) przez sędziego (Dajczak, Giaro, Longchamps de Berie, 2013, s. 16). W sposób wyraźny prawo to zostało jednak sformułowane dopiero w art. 8 Deklaracji Praw Wirginii z 12 czerwca 1776 r.

Współcześnie prawo człowieka do obrony jest gwarantowane w prawie międzynarodowym i krajowym, w tym również w prawie polskim. W art. 11 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 r. stwierdzono, że każdy oskarżony o popełnienie przestępstwa czy przewinienia ma prawo do uznania go za niewinnego, dopóki nie udowodni się mu winy podczas publicznego procesu. Obwiniony winien mieć zapewnione wszystkie możliwe i konieczne środki ochrony. Z kolei w art. 6 ust. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r. zagwarantowano każdemu oskarżonemu prawo do sprawiedliwego sądu oraz uznanie jego niewinności aż do skazania go prawomocnym wyrokiem sądowym. Jednocześnie dodano elementy materialne prawa oskarżonego do obrony, którymi są: czas i możliwość przygotowania się do obrony, posiadania obrońcy przez siebie ustanowionego lub z urzędu oraz przesłuchania świadków na swoją obronę na tych samych zasadach co świadków strony oskarżającej. Analogiczne rozstrzygnięcie znalazło się w art. 14 ust. 3 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r. Najwyraźniej prawo do obrony zostało zdefiniowane w art. 48 ust. 2 Karty Praw Podstawowych z 2000 r. (Dz.U. UE 30.03.2010 C 83/389).

Prawo do obrony jest jedną z podstawowych zasad wymiaru sprawiedliwości w Polsce. Stąd już w Konstytucji RP z 1997 r. zagwarantowano prawo do obrony w sensie materialnym (prawo do kształtowania postępowania dowodowego i wpływania na nie poprzez dokonywanie czynności procesowych, np. składanie wyjaśnień, przeglądanie akt sprawy itp.) i formalnym (ustanowienie obrońcy z wyboru lub wniesienie żądania o obrońcę z urzędu) (Banaszak, 2012, s. 278). W art. 42 ust. 2 Konstytucji RP ustrojodawca postanowił: „Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu”. Następnie zasada ta (dyrektywa) została zapisana w art. 6 Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 555), w którym

ustawodawca postanowił: „Oskarżonemu przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, o czym należy go pouczyć” (Grzegorzczuk, Tylman, 2003, s. 151–155).

PRAWO ZAWODNIKA DO OBRONY A SPECYFIKA POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO W PIŁCE NOŻNEJ

Piłka nożna jest grą zespołową, w której obowiązują określone zasady ustalone przez organizacje piłkarskie krajowe i międzynarodowe, a także te, które wynikają z różnych zbiorów norm etycznych czy specyfiki deontologii danej grupy społecznej. Naruszenie tych norm przez piłkarza może powodować odpowiedzialność dyscyplinarną lub też inne negatywne konsekwencje. Przedmiotem niniejszego opracowania jest między innymi ukazanie sytuacji obwinionego piłkarza w kontekście jego prawa do obrony przed komisjami dyscyplinarnymi. Badania dotyczą wyłącznie piłkarzy pełnoletnich. Piłkarze niepełnoletni, podobnie jak inni sprawcy niepełnoletni, podlegają odrębnemu reżimowi odpowiedzialności (Szafrąńska, Szafrąński, 2013, s. 175 i n.).

Prawo piłkarza do obrony jest istotnym elementem prawa do sądu lub też prawa do sprawiedliwego sądu (Sitek, 2013, s. 88–99). Jest to jednocześnie jedna z form praktycznej realizacji równości wobec prawa i ochrony prawnej. Prawo to realizuje się poprzez równy dostęp wszystkich ludzi do sądów i trybunałów oraz uprawnienie do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd lub organ rozstrzygający, jak to jest w przypadku sportowców. Uprawnienie to obejmuje odpowiedzialność karną, ochronę cywilnoprawną oraz rozpatrywanie spraw przez sądownictwo administracyjne.

Sposób (tryb) realizacji prawa człowieka do obrony uwarunkowany jest m.in. rodzajem organu orzekającego, którym może być np. sąd powszechny, wojskowy, a także komisja dyscyplinarna, oraz specyfiką właściwych przepisów prawnych. Każdy zawód posiada albo może posiadać własne organy oraz stosowne regulacje prawne kształtujące postępowanie dyscyplinarne.

Według A. Wacha postępowanie dyscyplinarne w sprawach sportowych jest postępowaniem *sui generis*. Podstawę prawną odpowiedzialności dyscyplinarnej stanowią przepisy ustawy oraz tworzone na jej podstawie uregulowania statutowe lub regulaminowe. Według art. 13 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2010 r. nr 127, poz. 857) ustawodawca udzielił usta-

wowego upoważnienia związkom sportowym do organizacji i realizacji reguł odpowiedzialności dyscyplinarnej. W przypadku piłki nożnej Polski Związek Piłki Nożnej (PZPN) wydał regulamin dyscyplinarny, w dużej mierze wzorowany na regulaminie FIFA. Regulamin ten obowiązuje do 1 lipca 2013 r. (Fundowicz, 2013, s. 149).

Przepisy prawa materialnego i procesowego zawarte w ustawie o sporcie czy w wyżej wymienionych regulaminach są uzupełniane przepisami postępowania karnego, a także cywilnego i administracyjnego, z uwzględnieniem jednak specyfiki zawodu czy dokładniej dyscypliny sportu, dla którego to postępowanie jest przypisane (Wach, 2005, s. 36 i n.). Tak jest również w przypadku poszczególnych dyscyplin sportu, w tym i piłki nożnej. Słusznie uważa M. Gniatkowski, że należy odróżnić odpowiedzialność dyscyplinarną od odpowiedzialności za naruszenie przepisów gry, egzekwowaną bezpośrednio na boisku przez sędziego (Gniatkowski, 2004, s. 117).

Już na samym początku tego dyskursu należy powiedzieć, że odpowiedzialność dyscyplinarna piłkarzy jest bardzo złożona. O specyfice postępowania dyscyplinarnego w przypadku piłkarzy świadczy złożoność procedur i system wymiaru kar. Poczynając od sędziego piłkarskiego, który za wykroczenia przeciwko zasadom gry na boisku może *ad hoc* nałożyć na zawodnika sankcję, łącznie z wykluczeniem go z dalszej gry. Według art. 72 § 2 Regulaminu FIFA oraz art. 119 § 1 Regulaminu PZPN decyzja sędziego jest ostateczna, chociaż w pewnych sytuacjach zawodnik może od niej się odwołać (art. 52 § 3 Regulaminu FIFA). Jest to zatem decyzja o charakterze arbitralnym. Zgodnie z art. 70 Regulaminu PZPN wszelki sprzeciw ze strony zawodnika wobec decyzji sędziego na boisku lub też podważanie jego kompetencji mogą spowodować nałożenie na niego ostatecznej sankcji, czyli wykluczenia go z dalszej gry w danym meczu (czerwona kartka) i w kilku następnych.

O specyfice postępowania dyscyplinarnego w piłce nożnej przemawia kolejne rozwiązanie, a mianowicie za ten sam czyn zawodnik może być ukarany jeszcze przez klub, komisję dyscyplinarną danego związku, a w końcu przez komisję dyscyplinarną FIFA. Zgodnie z art. 59 Regulaminu PZPN w regulaminie zawodów typu mistrzowskiego może zostać przewidziana kolejna sankcja, tj. automatyczne nałożenie kary na zawodnika, który otrzymał ostrzeżenie (żółtą kartkę).

Naszukowana powyżej dość pobieżnie złożoność stanu prawnego i procesowego postępowań dyscyplinarnych w sprawach dotyczących piłkarzy, łącznie z decyzjami sędziowskimi, przeczy potocznemu przekonaniu o tym, że zasady gry w piłkę nożną są stosunkowo proste. Jednak przedmiotem tego opracowania są nie tyle decyzje sędziowskie na boisku, co prawne i procesowe ramy realizacji prawa zawodnika do obrony w postępowaniach przed organami orzekającymi, krajowymi i FIFA.

Celem postępowania dyscyplinarnego jest uświadomienie zawodnikowi, że jego zachowanie na boisku lub poza nim odbiega od zapisów regulaminowych FIFA czy PZPN oraz narusza standardy przyjęte w danej dyscyplinie sportu. Jednocześnie postępowanie to ma zachęcić zawodnika do poprawy. W końcu celem tych postępowań jest funkcja prewencyjna. Surowe ukaranie zawodnika ma też przestrzegać innych przed popełnianiem podobnych czy innych naruszeń przepisów sportowych. Nie przekreśla to jednak prawa zawodnika do obrony.

O dalszej specyfice postępowań dyscyplinarnych przeciwko piłkarzom świadczy system kar przewidzianych w regulaminach dyscyplinarnych FIFA i PZPN. Według art. 5 § 2 Regulaminu Dyscyplinarnego PZPN kary dyscyplinarne dzielą się na zasadnicze i dodatkowe (Regulamin PZPN). Ten podział kar nie występuje w Regulaminie FIFA. Jedynie kary zasadnicze określone w Regulaminie PZPN są tożsame z katalogiem kar przewidzianych w art. 11 Regulaminu FIFA (Regulamin FIFA). W art. 13 § 1 Regulaminu PZPN do kar zasadniczych nakładanych wyłącznie wobec osób fizycznych, czyli piłkarzy, zalicza się:

- 1) ostrzeżenie (żółta kartka),
- 2) wykluczenie z gry (czerwona kartka),
- 3) zakaz przebywania w szatniach i/lub na ławce rezerwowych,
- 4) zakaz wstępu na stadion,
- 5) skreślenie z listy sędziów,
- 6) zakaz gry w kolejnych meczach,
- 7) anulowanie potwierdzenia lub uprawnienia do gry,
- 8) czasowy zakaz udziału we wszelkiej działalności związanej z piłką nożną.

Z kolei w art. 13 § 2 Regulaminu PZPN do kar dodatkowych, nakładanych wyłącznie wobec osób fizycznych, zaliczane są:

- 1) kara pieniężna,
- 2) zakaz piastowania funkcji sportowych lub społecznych w komórkach PZPN, związkach piłki nożnej oraz sekcjach piłkarskich klubów będących członkami PZPN,
- 3) zakaz udziału w zawodach określonego szczebla, czasowy lub stały,
- 4) skreślenie z kadry narodowej,
- 5) odsunięcie od prowadzenia zawodów lub obserwacji.

Przykładem złożoności postępowań dyscyplinarnych oraz systemu sankcji jest przypadek Luisa Suareza, piłkarza z Urugwaju, który podczas mistrzostw świata w 2014 r. ugryzł Giorgia Chielliniego, włoskiego piłkarza. W konsekwencji sędzia prowadzący spotkanie ukarał go czerwoną kartką. Nie był to jednak koniec sankcji. Komitet Dyscyplinarny FIFA uznał Luisa Suareza za naruszenie art. 38 § 1 lit. d (napaść) oraz art. 57 (niesportowe zachowanie wobec innego zawodnika) Kodeksu dyscyplinarnego i wykluczył go z kolejnych dziewięciu meczy reprezentacji Urugwaju, przez cztery miesiące nie mógł trenować w klubie, a jednocześnie nałożono na niego zakaz stadionowy na okres czterech miesięcy. W końcu nałożono na niego jeszcze karę grzywny w wysokości 100 000 CHF. Czyn ten wywołał liczne komentarze w mediach światowych, a sam sprawca zaprzeczył dopuszczeniu się takiego czynu.

Nakreślony powyżej system instytucji, przepisów prawnych (materialnych i procesowych) oraz możliwych sankcji, jakie mogą być nakładane na piłkarzy, zwłaszcza ich kumulacja, rodzi szereg problemów dotyczących prawa piłkarza do obrony. W całej tej złożoności przepisów prawa, procedur i instytucji rodzi się pytanie o to, jak wobec omnipotencji FIFA, UEFA czy krajowych związków piłkarskich obwiniony zawodnik może się bronić? Jakie ma do swojej dyspozycji środki? Co dzieje się w przypadku braku komunikacji spowodowanej nieznaną języka czy pism procesowych? Takich pytań w praktyce może być jeszcze bardzo wiele (Jóźwiak, 2013).

MOŻLIWOŚĆ OBRONY

Prawo do obrony jest prawem podmiotowym bezwzględny i może być rozpatrywane w znaczeniu formalnym i materialnym. Trzeba jednak zauważyć, że ten podział, mimo iż w doktrynie jest krytykowany, to

w praktyce jest bardzo często stosowany (Grzegorzczuk, Tylman, 2003, s. 151). W znaczeniu formalnym prawo do obrony oznacza możliwość podjęcia przez oskarżonego obrony osobiście lub przez profesjonalnego zastępcę procesowego. W znaczeniu materialnym zaś prawo do obrony realizuje się poprzez możliwość przeciwstawienia się tezie oskarżenia, zwłaszcza poprzez postępowanie dowodowe.

Warto zwrócić uwagę na to, że w obecnym stanie legislacji, zwłaszcza w regulaminie dyscyplinarnym, brakuje wyraźnie określonego katalogu osób podlegających odpowiedzialności dyscyplinarnej, zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej czy zamkniętego katalogu kar dyscyplinarnych.

PRAWO DO OBRONY W ZNACZENIU FORMALNYM

Jedną z podstawowych formalnych przesłanek prawa do obrony jest prawo do czynnego udziału w postępowaniu. Stosownie do art. 114 § 1 Regulaminu PZPN każda ze stron, a więc również obwiniony zawodnik, może w trakcie postępowania składać wyjaśnienia czy żądać wyjaśnień ustnych lub pisemnych. Rzecznik dyscyplinarny czy komisja są zobowiązani do udzielenia wyczerpujących odpowiedzi.

Do czasu skazania prawomocnym orzeczeniem obwiniony zawodnik cieszy się domniemaniem niewinności. Stąd, podobnie jak w procedurze karnej, w art. 117 § 1 Regulaminu PZPN postanowiono, że ciężar dowodu popełnienia przewinienia dyscyplinarnego spoczywa na rzeczniku dyscyplinarnym i organie orzekającym. W tym przypadku obowiązuje również zasada z procedury karnej *in dubio pro reo*, a więc w przypadku wątpliwości co do stanu faktycznego czy prawnego (np. kwestia interpretacji konkretnego przepisu czy też rozbieżność w orzecznictwie) sprawę należy rozstrzygnąć na korzyść zawodnika. Wyjątkiem od tej zasady są decyzje sędziego piłkarskiego podejmowane w przypadku naruszenia zasad gry piłkarskiej. Jego decyzje są ostateczne i niepodważalne (art. 119 § 2 Regulaminu PZPN).

Obrona może być prowadzona osobiście przez zainteresowanego lub poprzez pełnomocnika procesowego. Zgodnie z art. 115 § 2 Regulaminu PZPN pełnomocnikiem może być adwokat, radca prawny, menedżer ds. piłkarzy, zstępní, małżonek, rodzic, rodzeństwo, a nawet działacz lub pracownik klubu.

W tych ostatnich przypadkach chodzi o to, aby pełnomocnik posiadał minimalną wiedzę o zasadach gry i rodzajach możliwych wykroczeń piłkarskich.

Kolejnym ważnym elementem obrony zawodnika jest dwuinstancyjność postępowania dyscyplinarnego, zagwarantowana przepisami art. 120 Regulaminu PZPN i art. 79 Regulaminu FIFA. Piłkarz posiada zatem możliwość odwołania się od decyzji komisji orzekającej w pierwszej instancji w celu kontroli wyrokowania oraz ewentualnego przedłożenia nowych argumentów na swoją obronę. W obecnie rozpatrywanym projekcie nowelizacji ustawy o sporcie proponuje się utworzenie Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim oraz wprowadzenie do ustawy zasad postępowania przed tym trybunałem. Będzie to rodzaj sądu polubownego działającego na zasadach określonych Kodeksem postępowania cywilnego (Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.). Ponadto projekt ten przewiduje możliwość wniesienia skargi kasacyjnej od orzeczeń dyscyplinarnych lub regulaminowych do Sądu Najwyższego. Od orzeczeń mniejszej wagi ma przysługiwać apelacja do Sądu Apelacyjnego w Warszawie (projekt z 2 marca 2015 r., druk nr 3161) (Fundowicz, 2013, s. 149).

W art. 111 § 1 Regulaminu PZPN jest mowa o niezależności organów dyscyplinarnych, w tym sędziów na boisku. Nie jest zatem dopuszczalne, aby działacze sportowi czy inne podmioty wpływali na decyzje tych organów. Dzięki temu oskarżony zawodnik ma możliwość przedstawienia swoich argumentów czy własnej wersji zdarzeń. Może też liczyć na sprawiedliwe oraz logiczne ich uwzględnienie w ostatecznym rozstrzygnięciu. Według § 3 tegoż artykułu w przypadku wątpliwości co do bezstronności członek organu dyscyplinarnego winien się wyłączyć z orzekania. Nie ma jednak przepisów na okoliczność, gdy członek taki się nie wyłączy. A mogą tutaj wystąpić różne sytuacje, np. jedno z rodzeństwa jest obwinionym piłkarzem, a drugie jest członkiem komisji dyscyplinarnej. Czy brat sędziego może być obiektywny wobec przewinień piłkarskich brata?

Ważnym elementem realizacji prawa zawodnika do obrony jest prowadzenie postępowania bez zbędnej zwłoki. Stosownie do art. 111 § 5 Regulaminu PZPN obowiązuje tutaj zasada koncentracji postępowania dowodowego. Przewodniczący komisji orzekającej winien tak ustawić terminy rozpraw, aby nie było niepotrzebnego wydłużania postępowania.

PRAWO DO OBRONY W ZNACZENIU MATERIALNYM

Każdy oskarżony, w tym również obwiniony piłkarz, ma prawo do osobistego uczestniczenia w posiedzeniu komisji dyscyplinarnej w celu wykazania swej niewinności. Może wskazać na okoliczności swej niewinności. Obwiniony ma prawo do otrzymania szczegółowej informacji o rodzaju i przyczynie oskarżenia. Informacja ta powinna być sporządzona w języku dla niego zrozumiałym. Obowiązek ten spoczywa tak na rzeczniku dyscyplinarnym, jak na samej komisji dyscyplinarnej.

Zawodnik powinien mieć też czas i możliwości przygotowania linii obrony samego siebie, m.in. poprzez wybór odpowiedniego pełnomocnika czy obrońcy. W praktyce oznacza to, że zawodnik ma prawo do zapoznania się z materiałem zgromadzonym przez rzecznika dyscyplinarnego i komisję dyscyplinarną w jego sprawie. Jeśli byłyby to materiały w języku obcym, niezrozumiałym dla oskarżonego, komisja musi zapewnić tłumaczenie dokumentacji. Chociaż te wymogi formalnoprawne nie wynikają *expressis verbis* z przepisów FIFA czy PZPN, to jednak są pochodną postanowień przepisu art. 16 Kodeksu postępowania karnego oraz zasad ogólnych postępowania karnego.

Zawodnik ma prawo do zanegowania oskarżenia poprzez złożenie zeznań lub przedłożenie dowodów świadczących na jego korzyść. Zgodnie z art. 116 § 1 Regulaminu PZPN dowodem w sprawie może być wszystko, co nie jest sprzeczne z prawem i może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy.

Zeznania oskarżonego mogą być zatem potwierdzone postępowaniem dowodowym. W doktrynie środki dowodowe dzielą się na osobowe i materialne. Z zasad postępowania karnego wynika, że zawodnik lub jego obrońca już na etapie postępowania przygotowawczego mogą przejawiać inicjatywę dowodową. W samym postępowaniu oskarżony i jego obrońca mogą składać wnioski dowodowe do chwili zamknięcia postępowania (Grzegorzcyk, Tylman, 2003, s. 153).

Według art. 116 § 1 Regulaminu PZPN do środków osobowych należy zaliczyć zeznania świadków i samych stron postępowania. Przesłuchanie nie może prowadzić do podstępnego przymuszenia oskarżonego do przyznania się do winy czy też do zeznawania przeciwko samemu sobie. W postępowaniu

dyscyplinarnym tak sam zawodnik, jak komisja dyscyplinarna PZPN mogą żądać powołania biegłego, jeśli wyjaśnienie konkretnej kwestii jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Do dowodów materialnych można zaliczyć dokumenty, w tym protokoły zeznań lub wyjaśnień, sporządzone w toku postępowań przeprowadzonych przez organy jurysdykcyjne PZPN, ligi zawodowej, FIFA i UEFA oraz organy władzy publicznej. Z kolei według art. 116 § 2 Regulaminu PZPN fakty zawarte w sprawozdaniach osób delegowanych do wzięcia udziału w meczu, np. sędziów czy obserwatorów, są objęte domniemaniem prawdziwości. Jest to domniemanie prawne, które można obalić poprzez przeprowadzenie przeciwdowodu (dowodu przeciwnego). W przypadku rozbieżności pomiędzy sprawozdaniami, których nie można uzgodnić, uznaje się jednak, że sprawozdanie sędziego przedstawia stan faktycznych zdarzeń na boisku. Gdy chodzi o zdarzenia poza boiskiem, przyjmuje się, że stan faktyczny odzwierciedla raport delegata Związku.

Prawo zawodnika do obrony nie zostaje naruszone przez fakt, że organy dyscyplinarne w toku rozpoznawania spraw kierują się zasadą swobodnej oceny dowodów, poza przypadkiem spraw dotyczących chuligaństwa, rasizmu i ksenofobii (art. 118 Regulaminu PZPN).

Prawo do obrony zawodnika może również realizować się poprzez powołanie się na przedawnienie karalności. W art. 51 Regulaminu PZPN szczegółowo zostały określone czasookresy przedawnienia na różnego rodzaju przewinienia i wykroczenia piłkarzy.

Ważnym elementem obrony zawodnika jest możliwość wniesienia wniosku, aby komisja dyscyplinarna odstąpiła od wymierzenia kary dyscyplinarnej. Taka możliwość została przewidziana w art. 48 § 1 Regulaminu PZPN. Wniosek wnosi zawodnik, w przypadku gdy na podstawie zebranego materiału dowodowego można jednoznacznie stwierdzić, że sędzia, który udzielił mu ostrzeżenia (żółta kartka) lub wykluczenia z gry (czerwona kartka), w sposób rażący naruszył zasady gry w piłkę nożną. Taka sytuacja może wystąpić wówczas, gdy na podstawie analizy materiału filmowego można stwierdzić, że sędzia ukarał niewłaściwego zawodnika.

Innym przejawem prawa zawodnika do obrony jest zasada sformułowana w art. 53 § 1 Regulaminu PZPN, według której nie można nikogo karać

dwukrotnie za ten sam czyn. Jest to jedna z podstawowych zasad współczesnego prawa karnego. W tym przepisie została jednak zawarta możliwość ponownego ukarania zawodnika w przypadkach przewidzianych przepisami szczególnymi, a więc tylko w szczególnych przypadkach wyraźnie określonych przepisami prawa sportowego. Doprecyzowanie tego wyjątku od zasady znajduje się także w art. 53 § 2 Regulaminu PZPN.

PODSUMOWANIE

Prawo człowieka do obrony realizowane jest głównie w sytuacjach zagrożenia oskarżeniem jednostki przed sądem, a także przed komisją dyscyplinarną w powiązaniu z konkretnymi zawodami czy aktywnościami sportowymi. Pewne elementy tego prawa zostały sformułowane już w prawie rzymskim, ale pełna jego definicja pojawiła się dopiero w dokumentach prawa międzynarodowego, dotyczącego praw człowieka. Konsekwentnie znalazło ono swoje odzwierciedlenie w Konstytucji RP.

Podstawowymi regulacjami prawa sportowego, a w konsekwencji i postępowań dyscyplinarnych w piłce nożnej są ustawa o sporcie, statut PZPN, a w końcu Regulamin Dyscyplinarny PZPN. Regulacje statutowe i regulaminowe są zsynchronizowane z regulacjami FIFA. Należy zgodzić się z poglądem S. Fundowicza, że postępowanie dyscyplinarne winno być organizowane przez same związki sportowe, nie zaś przez państwo (Fundowicz, 2013, s. 149). Według S. Bentkowskiego administracja sportowa nie jest częścią administracji publicznej (Bentkowski, 2012, s. 417). W związku z tym władztwo państwowe (łac. *imperium*) nad związkami sportowymi jest raczej wątpliwe i ograniczające się do kontroli przestrzegania przez nie powszechnie wiążącego prawa.

Prawo obwinionego piłkarza materializuje się poprzez możliwość czynnego udziału w postępowaniu od samego jego początku, i to już na etapie rozpatrywania sprawy przez rzecznika dyscyplinarnego. Zawodnik ma prawo do wglądu do akt sprawy, wskazywania na osobowe i materialne dowody swojej niewinności, a w końcu może ustanowić swojego zastępcę procesowego lub żądać ustanowienia takiego zastępcy z urzędu. Bardzo pozytywnie należy ocenić dwuinstancyjność postępowania. Niezwykle cenne jest również planowane wprowadzenie nowelą do ustawy o sporcie instytucji Trybunału

Arbitrażowego oraz możliwości wniesienia kasacji do Sądu Najwyższego. W ten sposób obwiniony zawodnik będzie miał możliwość obiektywnego ocenienia jego zachowania na boisku czy też poza nim.

Można zatem stwierdzić, że po ewentualnym znowelizowaniu ustawy o sporcie i wprowadzeniu nowych instytucji ochrony procesowej obwinionego zawodnika każdy zawodnik będzie miał do swojej dyspozycji wystarczające środki procesowe do wykazania swojej niewinności. Pozostaje jednak otwartą kwestią możliwość skorzystania z tych instrumentów obrony przez konkretnego zawodnika z punktu widzenia jego wiedzy prawniczej.

Literatura

- Banaszak, B. (2012). *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck. ISBN 9788325540951.
- Bentkowski, S. (2012). *Uwarunkowania funkcjonowania administracji publicznej*, „Journal of Modern Science” nr 4/14, Józefów: Wydawnictwo WSGE, s. 415–432.
- Dajczak, W., Giaro, T., Longchamps de Berie, F. (2013). *Warsztaty prawnicze. Prawo rzymskie*, Bielsko-Biała: Wydawnictwo Od.Nowa. ISBN 9788364427008.
- Fundowicz, S. (2013). *Prawo sportowe*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska. ISBN 9788326442384.
- Gniatkowski, M. (2004). *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – kary dyscyplinarne i ich charakter prawny*, „Studia Prawnicze”, nr 2(160), s. 110–137.
- Grzegorzczak, T., Tylman, J. (2003). *Polskie postępowanie karne*, wyd. IV, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis. ISBN 8373342184.
- Kruszyński, P. (1983). *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Rossi, R. (1972). *Observaciones sobre la figura del abogado en derecho Romano*, [w:] *Studi in onore di Giuseppe Grosso*, Torino, s. 269 i n.
- Sitek, B. (2003). *Proces świętego Pawła. Przyczynek do studiów nad rzymskim procesem karnym na pograniczu*, [w:] *Wielokulturowość polskiego pogranicza. Ludzie – idee – prawo*, [w:] A. Lityński, P. Fiedorczyk (red.), *Materiały ze Zjazdu Katedr Historycznoprawnych*, Augustów, 15–18 września 2002 r., Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, s. 163–177. ISBN 8389031566.
- Sitek, M. (2014). *Human rights versus a football player's rights*, [w:] M. Sitek, G. Dammacco, M. Wójcicka (red.), *Human rights between war and peace*, vol. I i II,

Olsztyn: Faculty of Law and Administration University of Warmia and Mazury, s. 88–99. ISBN 9788362383542.

Szafrańska, E., Szafrański, J. (2013). *Odpowiedzialność nieletnich w świetle prawa karnego*, „Journal of Modern Science” nr 3/18, Józefów: Wydawnictwo WSGE, s. 175–189.

Wach, A. (2005). *Alternatywne formy rozwiązywania sporów sądowych*, Warszawa: Liber.

Źródła internetowe

Regulamin dyscyplinarny PZPN. Wersja elektroniczna, [w:] https://www.pzpn.pl/public/system/files/site_content/635/562-PDF%20REGULAMIN%20DYS-CYPLINARNY%20UCHWALONY%20NA%20WALNYM%20ZGROMADZENIU%20DELEGATÓW%20W%20DNIU%2027%20MAJA%202014.pdf [dostęp: 22.02.2015].

Regulamin (kodeks) dyscyplinarny FIFA. Wersja elektroniczna, [w:] <http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/50/02/75/discoinhaltepdf> [dostęp: 5.03.2015].